

Września w czasie II Rzeczypospolitej

Niebawem ukaże się książka Mariana Torzewskiego pod tytułem „Ziemia wrześnińska w Polsce Odrodzonej. Czasy i ludzie”. Jest to trzecia część cyklu; dwie poprzednie książki, traktujące o czasach zaboru pruskiego i I wojny światowej, zostały wydane w latach 2013 i 2014. W najnowszej, obejmującej lata II Rzeczypospolitej, z różnych powodów nie znalazły się zaplanowane początkowo dwa rozdziały, które zostały obecnie przygotowane przez autora do publikacji w Przeglądzie Powiatowym. Pierwszy rozdział, zatytułowany „Handel i usługi”, podzielony został na kilkanaście części, z których każdą można by rozpocząć od słów:

Wrześnianin udaje się...

Na święta!

polecam po cenach bardzo przystępnych:
Koniaki francuskie i krajowe oraz likiery
firm: Baczewskiego, Kantorowicza, Kaspro-
wicz, Alkawi, Robińskiego.
Wina węgierskie, wytrawne słodkie, austri-
ackie, tokajskie, Bordeaux czerw.
i białe (Haut Sauterne).
Piwa jasne Grodzkie i port
żywiecki.
Specjalność na Sylwestra:
Poncz Burgundzki
oraz wszelkie towary kolonialne.
Tel. 56 **St. Waniorek** Rok 1899.

4. Po alkohol i tytoń

Alkoholem w dowolnej postaci wrześnian mógł raczyć się w licznych lokalach gastronomicznych prowadzących wyszynk, natomiast wśród wrześnińskich składów prowadzących wyłącznie sprzedaż napojów alkoholowych można wymienić w zasadzie tylko jeden. Była to firma Wincentego Chojnackiego, który w 1928 roku otworzył „hurtownię wódek monopolowych i gatunkowych” przy ulicy Miłosławskiej 2, a w końcu lat 30. przeniósł ją na Sienkiewicza 21, obok drogerii Wolskiego. Firma Chojnackiego sprzedawała hurtowo alkohole właścicielom lokali gastronomicznych, ale także detalicznie klientom indywidualnym. Do 1926 roku na poje alkoholowe sprzedawał jeszcze jeden (później zlikwidowany) sklep, Wojciecha Chrzana przy Warszawskiej 33 (w tym miejscu Bolesław Chrzan prowadził później drogerię). Poza tym al-

tylko restauracja) Stanisława Waniorka przy ulicy Św. Ducha 6 (obecnie Chopina, obok znajduje się dziś restauracja „Sjesta”). Oferowała ona koniaki francuskie, likiery, polskie wódki czyste oraz gatunkowe takich najlepszych, znanych w całym kraju i za granicą polskich firm, jak Józefa Baczewskiego ze Lwowa, Hartwiga Kantorowicza z Poznania czy Bolesława Kasprowicz z Gniezna, „oryginalną >Złotą Wodę Gdańską<”, znaną pod nazwą >goldwasser<, rumy i araki, a np. specjalnie na >sylwestra< poncze, czyli mieszane napoje alkoholowe krajowe, burgundzkie, ananasowe i rumowe. Oprócz tego oczywiście wina i piwo. Tylko kilka lat młodsza od Waniorka była firma Kazimierza Kacz-

Na stół świąteczny:

WINA gronowe zagran.
KONIAKI francuskie
WÓDKI gatunkowe
RUMY – Araki – Poncze
WÓDKI MONOPOLOWE
WINA krajowe

znane ze swej dobroci, o w cenie przystępne
w największym wyborze

poleca Firma
K. KACZMAREK
WRZEŚNIA, ul. Poznańska 3.
Telefonu nr 15. Dostawa w dom.

marka, założona w 1904 roku przy Poznańskiej 3 i pozostająca w tym samym miejscu prawie przez cały okres II RP, w końcu lat 30. prowadzona przez jego najmłodszego syna Czesława. Oprócz napojów już wyżej wymienionych firma oferowała wina wytrawne i słodkie, białe i czerwone, austriackie, francuskie i węgierskie a także polskie, zapewniając, w razie potrzeby, dostawę towaru do zamawiającego. W latach 30. alkohole oferował też skład kolonialny (z restauracją) Stanisława Hilarowicza przy Warszawskiej 13. Firmie Hilarowicza w 1930 roku przydarzył się pewien wypadek. W nocy z 29 na 30 bm. [kwietnia] włamali się dotąd nieustaleni sprawcy do restauracji p. Stanisława Hilarowicza we Wrześni, ulica Warszawska i skradli towaru (papierosów i wódki) ogólnej wartości 300 zł („Orędownik Wrześniński” z 1 maja 1930). Nie lada ucztę sprawili sobie robotnicy z majątku Sokołowo niedawno, kiedy w czasie pracy na polu natknęli się na łup ulokowany tamże przez złodziei. Znaleźli bowiem w życie kilka butelek wódki, wina, likieru, kilkaset pa-

Baczność!
Z dniem dzisiejszym polecam naszym Szanownym odbiorcom nasze zaprowadzone, wyborowe, ogólnie lubiane ciemne piwo
„**Koźlak**”
spodziewając się uzyskać uznanie znawców za to wyborowe piwo
Z poważaniem
Browar parowy „Victoria”

Alarm!
Unsere geehrten Abnehmer empfehlen wir mit heutigem Tage das berühmte und vielbeliebte
„**Boćbier**”
und hoffen dass dasselbe bei den geehrten Kunden Befriedigung haben wird.
Hochachtungsvoll
Browar parowy „Victoria”

Nie zdarzyło się
jeszcze, ażeby żona wyrzuciła męża za drzwi za to, że palił wyroby:
Mogul Xanthi I. B.
Tytoń fajkowy Machorka
JÓZEFA BILSKIEGO

pierosów, cygar i czekolady, słowem czego dusza zapagnie. Uraczyli się tym serdecznie, zapominając przy tym, że znalezione przedmioty należy oddać władzy. Policja, która o tem się dowiedziała, odebrała część towaru pochodzącego z kradzieży u p. Hilarowicza, a winnych niesumienności, których jest spora liczba, pociągnęła do odpowiedzialności („Orędownik Wrześniński” z 22 maja). W latach 20. alkohole oferował jeszcze skład rodziny Porawskich przy Sienkiewicza (obecnie nr 14).

Trudno stwierdzić, na ile popularna we Wrześni była konsumpcja piwa. Spośród wymienionych wyżej składów kolonialnych sprzedaż piwa butelkowego reklamował tylko Stanisław Waniorek; były to portery – żywiecki i angielski, piwa jasne różnych browarów i piwo grodzkie. Prawie specjalistycznym składem piwnym była firma Franciszka Kaczmarka przy Rynku 10. Jej właściciel w 1927 roku otrzymał wyłączne przedstawicielstwo na Wrześnię i powiat wrześniński „Browarów Huggera” w Poznaniu (dziś są to odnowione pomieszczenia tzw. Starego Browaru). W latach 30. sprzedawał też piwo tyskie, którego miał miejscową rozlewnię.

Najważniejszy z wrześnińskiego punktu widzenia był miejscowy producent i sprzedawca piwa – browar „Victoria”

Stefana Golcza, a po jego śmierci w 1932 roku jego spadkobierców. Właściciel zachęcał do „popierania” swojego browaru przez konsumpcję wrześnińskiego piwa i uzasadniał to w słowach: *Pijąc piwa miejscowe, popiera publiczność przemysł miejscowy, zatrudniający miejscowego robotnika, przez co przyczynia się do zmniejszenia bezrobocia. Panowie Restauratorzy i Gościnni [gospodarze zajazdów, karczmy, gościnieców] znajdą u nas korzystne warunki zakupu. Żądajcie wszyscy tylko piwa browaru Victoria we Wrześni, a przez to powiększycie przemysłową placówkę miejscową. Browar Golcza oferował piwo jasne „Kryształ” oraz ciemne „Koźlak” i dubeltowe „Staropolskie” (przy jego produkcji używano podwójną ilość ekstraktu, co dawało zawartość około 8% alkoholu, stąd dubeltowe). W latach 20. przy Zamkowej 8, w firmie >M. Wiatr< można było kupić piwo z gnieźnieńskiego browaru braci Koteckich.*

We Wrześni można było także oczywiście kupić tytoń i papierosy. Sprzedaż prowadziły niektóre kolonialki (np. Stanisław Waniorek), ale były też sklepy w tym się specjalizujące. Na sprzedaż taką potrzebna była również koncesja. W 1922 roku swój „skład cygar, papierosów, tabaki, gilsz, bibulek i wszelkich tytoni na papierosy i do fajki wraz z

Uzyskałem pozwolenie na prowadzenie w sprzedaży detalicznej specjalnych wyrobów tytoniowych
Polecam ze składu:
Papierosy: Egipskie specj. Triumf Złota Pani
Tytonie do papierosów: Hercogowina Pursiczan
Antoni Stein
Hurtownia i detaliczna sprzedaż wyrob. tytoniow.
Września, Rynek, tel. 300

fabrykacją cygar założony w 1896 roku” z ulicy Zamkowej przeniósł do własnej kamienicy przy Poznańskiej 29 Michał Lange. Sprzedają wyrobów tytoniowych zajmowali się Antoni Stein – papierosy (m. in. egipskie) i tytoń w składzie przy Rynku 3 oraz Władysław Kaliszewski przy Poznańskiej 13 (oprócz typowych artykułów także maszyny do robienia papierosów i „watę antynikotynową”, czyli coś w rodzaju filtra papierosowego). W latach 30. sprzedaż wyrobów tytoniowych prowadzili Czesław Hoffman przy Mickiewicza 7 i Józef Tomczak przy Warszawskiej 9, a sprzedaż cygar Ignacy Szeląg przy Poznańskiej 16.

* Wycinki prasowe (reklamy i ogłoszenia) wykorzystane przez autora pochodzą z Orędownika Wrześnińskiego.

Marian Torzewski

Skład alkoholi Chojnackiego obok drogerii Wolskiego, Sienkiewicza 21, fot. Fr. Włosik 1938

Moim Szanownym odbiorcom niniejszem do wiadomości iż mój skład cygar, papierosów, tabaki do skazywania, gilsz, bibulek, i wszelkich tytoni na papierosy i do fajki wraz z fabrykacją cygar założony w roku 1896 przenoszę z ulicy Zamkowej w

ul. poznańska 29
obok Hotelu p. Haenisch
Z poważaniem
MICHAŁ LANGE.

kohol kupić można było w niektórych sklepach kolonialnych (spożywczych), posiadających odpowiednią koncesję. Takich składów było we Wrześni kilka. Wśród nich wyróżnić trzeba dwa, mające swój rodowód jeszcze w czasach zaboru pruskiego. Nieco starsza, założona w 1899 roku była firma (początkowo